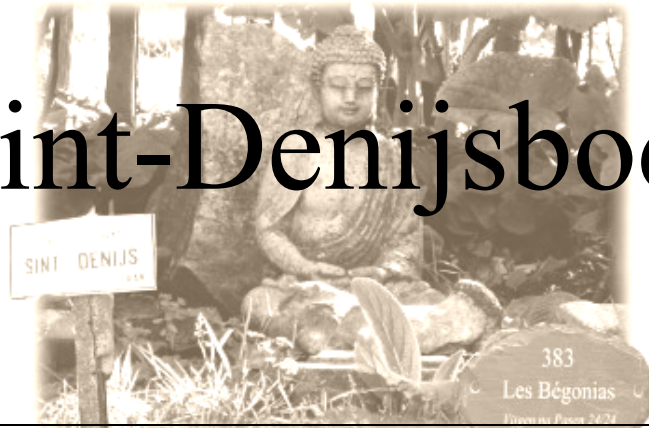

Sint-Denijsbode

Wat bestaat echt? Hoe kijkt de Boeddha naar de werkelijkheid?

Aflevering 2 (11 januari 2024)

dhammavedin@gmail.com - dhammavedin.be

1. 'Het wordt lente. De vogeltjes beginnen te fluiten. Ze verzamelen takjes, gras en veertjes voor hun nest, zodat hun eitjes en jongen straks veilig en warm liggen.'
2. 'De dagen lengen, het wordt warmer, er verschijnen weer insecten, er komt sap in de planten. Dit veroorzaakt biochemische processen in de vogels. Daardoor gaan de mannetjes fluiten en de paren bouwen nesten.'

Deze beide beschrijvingen kloppen.

De eerste geeft weer hoe wij en onze kinderen met aandacht en blijdschap naar de lente kunnen kijken.

De tweede vat biologische processen samen. De beoefenaars van zulk onderzoek zouden de eerste uitspraak sentimenteel, soft of zelfs leugenachtig kunnen noemen. 'Die vogels bouwen nesten, gewoon geleid door aangeboren (genetisch) instinct en fysische en chemische prikkels; ze weten niet dat ze straks eieren gaan leggen of jongen grootbrengen.'

In deze aflevering probeer ik aan te tonen

- dat er geen tegenstrijdigheid is tussen een wetenschappelijke / empirische / rationele / materialistische en een poëtische / mythische kijk op de werkelijkheid;
- dat de poëtische / mythische niet minder écht is dan de empirische;
- dat de empirische formuleringen niet absoluut en in zekere zin ook mythisch zijn;
- dat we de empirische aanpak ook broodnodig hebben voor het dagelijkse en dharmische leven;
- dat deze rationeel / empirische aanpak ook van een bloedstollende schoonheid kan zijn;
- dat voor de Bodhisattva de waardering voor en de schoonheid van de werkelijkheid doorslaggevend zijn.

In de vorige aflevering

Appel, regen, kilogram, bloeddruk, groen, bakken, vergelijken... zijn *concepten*. Met concepten bouwen we *opvattingen* (Eng. *Views*). We kunnen ze niet direct ervaren. (Een appel eten omvat duizenden processen in lichaam en geest.) We hebben concepten en opvattingen nodig om te kunnen handelen. Behulpzame opvattingen helpen ons vooruit, schadelijke opvattingen hinderen ons.

De boeddhistische beoefening leert ons concepten en opvattingen doorzien: niets bestaat op zichzelf, er zijn alleen maar voorbijgaande fenomenen. We leren geleidelijk opvattingen te overstijgen. In het bijzonder de opvatting van een vast, onveranderlijk ik.

Dit proces kunnen we formuleren als *uitdoven* (vertaling van *Nirvana*) of *spirituele dood*; maar ook als *bevrijding*, *verlossing*, *sereniteit*, *opperste schoonheid*, *stille* of *spirituele wedergeboorte*.

Bestaat Gent?

In feite kunnen we niet bewijzen dat er iets is buiten onze ervaring. Er bestaan Science Fiction films waarin personages in een heel realistische ingebeelde wereld terecht komen. Dat is ook wat er in onze dromen gebeurt. Toch schieten we niet op met alles te relativieren: we kunnen toch niets zeker weten, alles is alleen illusie. Dat helpt ons niet. Hoe kunnen we dan wél naar de werkelijkheid kijken?

Laten we de vraag stellen: 'Bestaat Gent?' en 'Wat is dat voor iets?'

We kunnen dan een luchtfoto van de stad maken, het aantal inwoners en de oppervlakte beschrijven, historische documenten opdiepen enzovoort en zo ontstaat een Wikipedia-artikel over de stad. Wat daarin staat zal grotendeels overlappen met wat Gent in mijn eigen bewustzijn is: dezelfde straten, kerken, wateren, bedrijven. Maar er zullen ook dingen in staan die ik niet ken en in mijn eigen bewustzijn van de stad komen andere dingen centraal te staan: huizen waar ik gewoond heb, plekken waar ik gestudeerd, mensen ontmoet, dingen gekocht heb, specifieke indrukken, stemmingen, voorkeuren.

Empirisme en logisch denken

In eenvoudige, praktische, dagelijkse omstandigheden is het meestal duidelijk wat bestaat, wat klopt en wat niet klopt. Een scherp mes snijdt goed, water kookt op 100 graden, met vriendelijkheid en beleefdheid kom je verder, verkeersregels zijn nodig... : we observeren feiten, zien de resultaten van handelingen en gebeurtenissen en komen zo (door logisch denken) tot bruikbare schema's, formules en opvattingen.

Dit principe van waarnemen en logisch denken gebruiken we om te handelen: een huis kopen, een school kiezen voor onze kinderen, spaghetti maken... Het is ook het principe waarop wetten en reglementen steunen en het principe van wetenschappelijk onderzoek. Empirisch onderzoeken en logisch denken zijn ook onontbeerlijk om ethisch te handelen: om onszelf en anderen te helpen moeten we ook onderzoeken wat nodig is en wat helpt. Gautama onderzocht voor zijn Verlichting ook methodes om de dood en het lijden op te heffen en na Zijn Verlichting hielp hij ontelbare problemen oplossen dankzij zijn waarnemingen, analyses en conclusies. We kunnen de Dharma - onder meer - zien als een systeem van concepten om concepten te leren overstijgen.

Besluiten van empirie en logica zijn 'voorlopig' of 'beperkt toepasbaar'

Door een slinger, vallende voorwerpen, de bewegingen van planeten, het gewicht van stoffen enzovoort te observeren hebben bijvoorbeeld Archimedes en Newton wetenschappelijke wetten en formules kunnen formuleren. Later hebben anderen ontdekt dat die wetten en formules niet bruikbaar zijn voor immens kleine en immens grote processen. De formules van Archimedes en Newton zijn wel nog perfect geschikt voor de architectuur, de scheepsbouw, de luchtvaart enzovoort. Eerlijke wetenschapslui zullen dus hun bevindingen niet voorstellen DE WAARHEID maar als MODELLEN, SYSTEMEN, FORMULES die met de huidige stand van zaken de fenomenen het best verklaren. Door een boeddhistische bril zijn wetenschappelijke modellen in feite ook mythes.

In de traditionele chemie en fysica zien de wetten, modellen en formules er heel wat 'minder betwistbaar, zelfs absoluter' uit dan in de biologie en zeker in geschiedenis, de psychologie, de sociologie en de kunstcritiek. Toch worden in deze disciplines gelijkaardige logisch / empirische modellen ontwikkeld zoals het marxisme of het liberalisme.

De visie van de Boeddha

In de presentatie van Sangharakshita en Subhuti wil de Boeddha zich niet uitspreken over écht bestaàt. We kunnen in de praktijk geen enkel object scheiden van onze ervaring: een appel krijgt pas zijn identiteit (vorm, kleur, smaak) in interactie met ons bewustzijn. En in die presentatie is mijn bewustzijn een korreltje van het collectief, werelds, kosmisch bewustzijn waarin licht en donker, vader en moeder, dankbaarheid, energie, aarde, water, vuur en wind uiteindelijk leeg van essentie zijn. Zoals de Bodhisattva zingt:

EGO SUM PAUPER, NIHIL HABEO ET NIHIL DABO. (Ik heb niets en zal niets geven.)